

Розділ 3

ІСТОРІЯ РАННЬОГО МОДЕРНОГО ЧАСУ

БОЙКО Сусанна,
здобувачка I курсу третього (аспірантського)
рівня вищої освіти
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова.
Науковий керівник –
к. і. н., доц. Чепіженко В. В.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІСТОРІЇ РАННЬОМОДЕРНОЇ ЄВРОПИ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «LIBRA»

Запропоновані тези містять комплексний огляд шести випусків часопису «Libra», що висвітлюють розвиток ранньомодерних студій в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Автор виявляє тематичні складові ранньомодерної проблематики, що представлені на сторінках видання, порівнює підходи дослідників й розглядає історіографічний внесок часопису у формування сучасного дискурсу інтелектуальної історії.

Науковий часопис «Libra», як відомо, наразі налічує шість випусків (якщо не враховувати окремий, студентський, випуск), охоплює період з 2010 до 2022 року та містить статті науковців, що по-різному дотичні до роботи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Незважаючи на невеликий обсяг матеріалів, огляд всіх випусків цієї збірки може стати важливим кроком до розуміння особливостей вивчення історії ранньомодерної Європи в Одеському університеті.

Обрані публікації можемо умовно розділити на два тематичні блоки: історія Європи початку Нового часу та історія її вивчення. До першого варто віднести публікації, що висвітлюють безпосередньо ранньомодерні процеси, тоді як у другому блоці розташуємо статті, в яких йдеться про дослідників-викладачів університету, що займалися вивченням європейської історії XVI – XVII ст.

Вважаємо доречним назвати ядром ранньомодерних студій збірки публікації Ірини Вікторівни Нємченко [8, 9, 10, 11]. Вчена розробляє історію англійської політичної думки, використовуючи різні оптики, крізь які розглядає обрані трактати англійських мислителів. У статтях І. В. Нємченко політичні інтелектуальні процеси постають як результат впливів, але аж ніяк не як замкнене в собі явище. Наприклад, аналіз політичних поглядів Томаса Гоббса [9] історикиня вибудовує навколо «діалогу» між англійськими політичними реаліями XVII ст. та античними політичними ідеями. В такому випадку звернення до культурних надбань стародавніх греків та римлян лишається окремим аспектом інтелектуальної спадщини Томаса Гоббса й, поруч з цим, виявляє зміни й парадокси в його поглядах. В іншій статті [10] аналогічну роль відіграють феміністські дослідження. Ірина Вікторівна описує варіант сучасної інтерпретації політичних концепцій й, одночасно, вказує на обмеження й можливості, що постають на тлі розгляду вчення Томаса Гоббса, виходячи з питань про місце, роль та права жінок. Наступна робота дослідниці [8], що присвячена ідеям Олджернона Сіднея, на нашу думку, побудована за аналогічним принципом: республіканізм англійського мислителя постає перед читачем крізь «конфлікт» та «згоду» з ідеями Нікколо Мак'явеллі. Таким чином, впродовж декількох публікацій вчена формує простір інтелектуальної історії та історії політичної думки видання, де відносно відомі феномени опиняються у новій площині, вступають у «діалоги» й стають предметом зіставлень, набувають нових пояснень та сенсів.

Історія англійської політичної думки розробляється також у публікаціях Оксани Андріївни Довгополової [4], Алли Юріївни Прохорової й Павла Микитовича Тоцького [12] та Ольги Степанівни Івченко [7]. Зазначені автори звертаються до проблематики англійського тираноборства, обираючи різні стратегії її висвітлення. Дослідники виявляють інтерес до роздумів англійських мислителів XVI – XVII ст. про межі королівської влади, що наявно в окреслених раніше публікаціях І. В. Нємченко. О. А. Довгополова аж ніяк не ігнорує контекст створення обраного джерела, але зосереджує увагу

саме на деконструкції тексту, виявляючи коріння юридичної логіки Джона Понета в концепції біблійного закону. Наукові акценти А. Ю. Прохорової, П. М. Тоцького та О. С. Івченко виявляються іншими. В першому випадку фокус авторів зосереджено навколо контексту політичної боротьби й уявлень про жінку, а звернення до заявлених протестантських візій носить скоріш описовий, ніж герменевтичний характер. Текст О. С. Івченко за структурою та акцентами буде влучно назвати «спорідненим» із розробками І. В. Нємченко. Зокрема, згадана, але не охарактеризована вище стаття про Роберта Філмера [11], як і публікація О. С. Івченко, містить звернення до історіографії, особистості автора, політичного контексту Англії й, звичайно, концепцій обраного мислителя. Отже, пояснення політичних ідей в цих випадках відбувається шляхом рівномірної комбінації семантики тексту та контексту.

Варто зазначити, що ранньомодерні студії представлені на сторінках часопису не лише розробками з англознавства. Маємо цікаві зразки звернення до вітчизняної історії, в яких автори поєднують україністику із західноєвропейською проблематикою: статті Павла Микитовича Тоцького [14, 15] й дослідження Олени Олександрівни Радзиховської [13]. На прикладі іншого тексту П. М. Тоцького [16] бачимо звернення до французької інтелектуальної історії, а робота Олександра Станіславовича Боровського [1], що знаходиться на зламі історіографії та біографістики, демонструє спробу переосмислення доробку ранньомодерного автора, шляхом розширення джерельної бази та врахування контексту його життя.

До розгляду лишається питання: чи репрезентує «Libra» історію вивчення ранньомодерної історії Європи? Вважаємо, що так. Проте, ця складова наукового вмісту часопису є дуже невеликою. Корисними вважаємо матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого 100-літтю з дня народження Ірини Володимирівни Зав'ялової. З цього переліку хочемо виділити публікацію Олега Борисовича Дьоміна [6]. В своїй роботі Олег Борисович характеризує кандидатську дисертацію Ірини Володимирівни, що присвячена зовнішній політиці

Англиї кінця XV – початку XVI ст. Фахівець враховує особливості історіописання середини XX ст. в УРСР, тому ретроспективно не дорікає І. В. Зав'ялової використанням застарілого (за мірками сьогодення) методологічного апарату. О. Б. Дьомін звертає увагу на нестандартний для того політичного контексту вибір теми дослідження, складові особистого життя авторки, що мали вплив на розробку теми дослідження, перелік використаних джерел тощо.

Наостанок коротко скажемо про історіографічні дослідження згадуваної раніше О. А. Довгополової [2, 3, 5]. Зазначені роботи є цікавими з огляду на апеляцію до персоналії Петра Михайловича Біциллі. Не зважаючи на те, що дослідниця пропонує дуже цікаві роздуми щодо методології, біографії та «ролей» П. М. Біциллі в історіографії, ці розробки не містять інформації щодо можливих звернень науковця до проблематики, яку ми сьогодні називаємо ранньомодерною.

Таким чином, ранньомодерна історія на сторінках обраного часопису представлена здебільшого дослідженнями з історії англійської політичної думки. Україністика, що розкривається через звернення до західноєвропейських джерел, дослідження французької політичної думки й ревізіонізм щодо іспанської біографістики є окремими дослідницькими напрямками, що разом із англознавчою складовою сформують в межах видання площину інтелектуальної історії. Публікації, що покликані зберегти та переосмислити спадок П. М. Біциллі та І. В. Зав'ялової, також є частиною історії ідей, проте вже не ранньомодерної доби, а історичної традиції її вивчення.

Список джерел та літератури

1. Боровський О. С. Іспанський хроніст XVI ст. Франсіско Лопес де Гомара та його творчий доробок // *Libra* / Під ред. І. В. Немченко. Вип. І. Одеса, 2010. с. 59-66.
2. Довгополова О. А. Екзистенційний жест історика в світі, що руйнується (міркування про долі П. М. Біциллі та Л. П. Карсавіна) // *Libra* / Під ред. І. В. Немченко. Вип. III. Одеса, 2014. с. 106-114.
3. Довгополова О. А. Методологічний вибір історика та філософсько-історичні установки (теоретичні пошуки

- П. М. Біциллі та Л. П. Карсавіна) // *Libra* / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI. Одеса, 2022. с. 27-40.
4. Довгополова О. А. Особливості розуміння біблійного закону в англійській тираноборчій думці (за матеріалами «Короткого трактату про політичну владу Дж. Понета) // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. I. Одеса, 2010. с. 67-77.
 5. Довгополова О. А. Стратегії пам'яті в гуманітарних традиціях: забуття, контрабанда, ілюзії повернення // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. II. Одеса, 2012. с. 129-136.
 6. Дьомін О. Б. Англоведческие исследования в научно-педагогическом наследии И. В. Завьяловой // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. II. Одеса, 2012. с. 14-30.
 7. Івченко О. С. Теорія конституційного роялізму в політичному вченні Генрі Ферна // *Libra* / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI. Одеса, 2022. с. 155-161.
 8. Нємченко І. В. Олджернон Сідней та Нікколо Мак'явеллі: щодо республіканізму в англійській політичній думці XVII ст. // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. III. Одеса, 2014. с. 82-96.
 9. Нємченко І. В. Політичне вчення Томаса Гоббса та антична культурна спадщина // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. I. Одеса, 2010. с. 89-99.
 10. Нємченко І. В. Політичні концепції Томаса Гоббса під кутом зору феміністських дослідниць // *Libra* / під ред. І. В. Нємченко. Вип. IV. Одеса, 2017. с. 134-143.
 11. Нємченко І. В. Роберт Філмер та його трактат «Патріарх» // *Libra* / під ред. І. В. Нємченко. Вип. V. Одеса, 2020. с. 67-87.
 12. Прохорова А. Ю., Тоцький П. М. Жінка на троні: критична візія англійської протестантської політичної думки // *Libra* / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI. Одеса, 2022. с. 143-154.
 13. Радзиховська О. О. Іоанн Вільгельм Стукіус та його схолії до «Периплу» Понта Евксинського // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. I. Одеса, 2010. с. 78-88.
 14. Тоцький П. М. Ідея національної державності в політичних концепціях Рішельє та Б. Хмельницького // *Libra* / під ред. І. В. Нємченко. Вип. IV. Одеса, 2017. с. 144-153.
 15. Тоцький П. М. Історія України та козацтва XVI-XVIII століть у відображенні французьких раритетів Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова // *Libra* / Під ред. І. В. Нємченко. Вип. III. Одеса, 2014. с. 97-105.

16. Тоцький П. М. Сакралізація королівського суверенітету у Франції XVII–XVIII ст.: сутність і складові // *Libra* / під ред. І. В. Нємченко. Вип. V. Одеса, 2020. с. 88-96.